

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

д.і.н., професор Ячменіхін К. М.

«28» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯН XVII – XVIII століть

Спеціальність 032 Історія та археологія

2020–2021 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № від 1 від 28 серпня 2020 року

Розробники: **Воронко Олег Григорович** – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія слов'ян XVII – XVIII століть» полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти компетентностей, пов'язаних із розумінням сутності історичного процесу з визначенням місця і ролі в ньому історії слов'янських народів та застосуваннях їх під час професійної діяльності.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити з історією розвитку слов'янських народів у новий час;
- визначити зміст історичних понять і наукових концепцій щодо державного розвитку слов'ян;
- сформулювати цілісне уявлення про політичні, економічні та культурні процеси, властиві слов'янським народам у період XVII – XVIII століть;
- усвідомити значення комплексного аналізу суспільних змін у слов'янських країнах та європейських геополітичних, економічних та культурних процесів;
- з'ясувати взаємозв'язок історичних подій XVII і XVIII століть та їх наслідки для подальшого розвитку слов'янських народів.

Предметом вивчення є історичні процеси, які характеризують політику, економіку, культуру та духовність слов'янських народів у період XVII – XVIII століть, а також їх історичне значення для подальшого розвитку слов'ян як важливої складової європейського етнокультурного простору.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Становище слов'ян у XVII столітті: кризові явища у суспільних процесах.
2. Слов'янські народи у XVIII столітті: на шляху до геополітичної суб'єктності.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3,5	3,5
Кількість годин:	105	105
- лекції	20	12
- практичні / семінарські	16	8
- лабораторні	-	-
- індивідуальні завдання	-	-
- самостійна робота студента	69	85

Статус навчальної дисципліни _____ обов'язкова _____

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Історія слов'ян XVII – XVIII століть»:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні (фахові, предметні компетентності):

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.

СК 14. Здатність визначати загальні закономірності та особливості історичного розвитку країн світу, визначати місце історії України у контексті світової історії.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і

методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті:

усна відповідь, доповідь, виконання завдань

на практичному занятті

до 9 балів

активність (доповнення, запитання)

до 5 балів

б) самостійна робота

до 5 балів

в) модульна контрольна робота (тестове завдання)

до 5 балів

г) творча робота

до 12 балів.

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 8-12 балів - здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, впевнено оперує набутими знаннями, робить

аргументовані висновки; виявляє творчий підхід до аналізу і ретрансляції історичних фактів, подій і явищ; 6-7 балів – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмний матеріал, має глибокі та міцні знання, впевнено оперує набутими знаннями, робить аргументовані висновки; може узагальнювати та застосовувати набуті знання; 4-5 балів – відповідь містить незначні неточності або оцінюється змістовне доповнення; 2-3 бали – студент може логічно відтворити основні положення програмового матеріалу, але його відповідь неповна або оцінюється доповнення до основної відповіді; 1-2 бали – студент ситуативно стисло, але вірно доповнює відповіді своїх товаришів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Структура та тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Становище слов'ян у XVII столітті: кризові явища у суспільних процесах.

Тема 1. Європейські геополітичні та соціально-економічні процеси XVII століття.

Розвиток мультинаціональних імперій Європи, основні досягнення та проблеми, спроби реформування соціально-економічного та політико-адміністративного устрою імперій: історіографія питання.

Трансформація державного устрою Центрально-європейських країн, перехід до абсолютної монархії. Основні вектори зовнішньої політики країн регіону. Місце і роль слов'янських народів у європейських міжнародних відносинах.

Тема 2. Московське царство: становлення династії Романових.

Смутні часи і польська експансія. Борис Годунов та Лжедмитро I. Повстання Болотникова. Василій IV Шуйський та Лжедмитро II.

Поява нової монархічної династії – Романових. Відмінності між візантійським та московським самодержавством. Взаємовідносини між церквою і царями.

Уложення 1649 року. Російське двовладдя як виклик царському самодержавству. Зміст Никонівської реформи богослужіння. Візантійська концепція царювання. Старообрядці. Розвиток науки та нові течії в культурі.

Тема 3. Річ Посполита: від розквіту до політичної кризи.

Річ Посполита – найбільша держава Європи XVI-XVII століть. Устрій та політичні процеси в Речі Посполитій. Організація політичної системи. Дія Магдебурзького права.

Політичні відносини з Московським царством. Сутність Гадяцької угоди. Взаємовідносини з Запорізьким козацтвом. Наслідки Переяславської угоди. Державний проект Великого князівства Руського. Військові дії з Туреччиною, Ян Собеський.

Розвиток феодальної системи – фільваркова система. Становище шляхти, міщан і селян. Королівська влада і магнати.

Тема 4. Чехія і Словаччина: історичні наслідки поразки на Білій Горі.

Чехія і династія Габсбургів. Повстання чеських станів проти австрійського панування. Ян Амос Каменський.

Битва при Білій Горі: її історичні наслідки. Оновлений земський статут для Чехії і Моравії. Запровадження католицизму в Чехії. Вестфальський мир. Юридичне оформлення закріпачення селян.

Становище Словаччини у складі Австрійської імперії. Словаччина та Угорське королівство. Особливості соціально-економічних процесів в Чехії і Словаччині.

Тема 5. Південнослов'янські народи: між двома імперіями.

Становище південнослов'янських народів під гнітом Османської та Австрійської імперій. Слов'янські народи в Австрійській імперії та Угорському королівстві. «Режим капітуляцій» в Османській імперії. Загальний соціально-економічний занепад Османської імперії та його наслідки для південнослов'янських країн.

Національно-визвольний рух слов'янських народів. Початок національного відродження південних слов'ян. Роль та значення православ'я для духовного, культурного та політичного розвитку південних слов'ян.

Змістовий модуль 2.
Розвиток слов'янських народів у XVIII столітті: зміни у
європейській геополітиці.

Тема 6. Розвиток європейської геополітики: структурні зміни та освічений абсолютизм.

Північна війна та країни Європи. Поява Російської імперії на політичній карті Європи. Причини, етапи та наслідки Семилітньої війни.

Сутність освіченого абсолютизму та його регіональні особливості. Реформаторська діяльність європейських монархів. Розвиток науки та культури.

Російсько-турецькі війни: їх наслідки для слов'янських народів. Значення поділів Речі Посполитої. Європейська дипломатія та слов'янські країни.

Тема 7. Російська держава: становлення та розквіт імперії.

Російське царство у Північній війні: на шляху до імперії. Російська дипломатія і слов'янські країни. Суспільні реформи Петра I. утворення імперії.

Двірцеві перевороти: рушійні сили та наслідки. Особливості внутрішньої політики Анни Іоанівни, Єлизавети Петрівни, Павла та Катерини II.

Участь Росії у Семилітній війні. Російська імперія у вирішенні політичної долі Речі Посполитої. Військові конфлікти з Османською імперією. Російсько-Турецькі війни останньої третини XVIII століття: етапи та історичні наслідки.

Тема 8. Річ Посполита: етапи занепаду держави.

Прихід до влади Августа II. Польсько-Російська дипломатія. Початок Північної війни. Швеція і Станіслав Лещинський. Полтавська битва і політичні процеси в Речі Посполитій. Політичний союз Петра I і Августа II. Постанови «Німого сейму». Зростання політичного впливу Росії.

Трактат «Трьох чорних орлів». Боротьба за владу між С. Лещинським та Августом III. Війна за «польську спадщину», її наслідки. Соціально-економічне піднесення середини XVIII століття. Спроби буржуазних реформ 1760-х років - Чарторийські. Станіслав Понятовський.

Втручання Російської імперії та Королівства Пруського у політичне життя в Польщі. Перший поділ Речі Посполитої та його наслідки.

Робота Великого сейму. Прийняття Польської Конституції. Торговицька конфедерація. Наслідки другого поділу Речі Посполитої. Повстання під проводом Т. Костюшка. Третій поділ Речі Посполитої: ліквідація польської державності.

Тема 9. Чехія і Словаччина: місце і роль у імперській системі Австрії.

Політика меркантилізму у Чеських землях. Державна самобутність Чехії: функції сейму та земської влади. Розвиток мануфактур у Чехії. Чеська двірцева канцелярія. Політика імператора Леопольда II. «Прагматична санкція».

Національно-визвольний рух в Угорщині, Словаччині і Трансильванії та імператор Йосип I. Політика Карла III. Доба «освіченого абсолютизму». Ліквідація органів центрального управління в Празі.

Реформи Марії-Терезії та Йосипа II. Панщинні патенти для Чехії і Моравії. «Патент про підданих». «Патент про віротерпимість».

Тема 10. Південні слов'яни: Російський фактор у протидії імперським амбіціям Австрії і Туреччини.

Соціально-економічне становище південних слов'ян у складі Габсбургської та Османської імперій: порівняльна характеристика. Національне гноблення та релігійне переслідування.

Духовні, культурні та політичні зв'язки Росії з південними слов'янами. Російська дипломатія та масове переселення представників південнослов'янських народів до Малоросії. Значення діяльності православних монастирів та праць Паїсія Хілендарського для пробудження національної гідності та патріотичних почуттів південних слов'ян.

Розвиток науки та культури південних слов'ян.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	п	л	ін	ср		л	пр	л	ін	ср
м		р	а	д.	с			б	д.	с		
		б.						.				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Становище слов'ян у XVII столітті: кризові явища у суспільних процесах.												
Тема 1. <i>Європейські геополітичні та соціально-економічні процеси XVII століття.</i>	8	2				6	10					10
Тема 2. <i>Московське царство: становлення династії Романових.</i>	10	2	2			6	9	2	1			6
Тема 3. <i>Річ Посполита: від розквіту до політичної кризи.</i>	10	2	2			6	9	1	1			7
Тема 4. <i>Чехія і Словаччина: історичні наслідки поразки на Білій Горі.</i>	10	2	2			6	9	1	1			7
Тема 5. <i>Південнослов'янські народи: між двома імперіями.</i>	10	2	2			8	13	2	1			10
Разом за змістовим модулем 1	50	10	8			32	50	6	4			40

Модуль 2.											
<i>Розвиток слов'янських народів у XVIII столітті: зміни у європейській геополітиці.</i>											
Тема 6. <i>Розвиток європейської геополітики: структурні зміни та освічений абсолютизм.</i>	9	2				7	10				10
Тема 7. <i>Російська держава: становлення та розквіт імперії.</i>	12	2	2			8	13	2	1		10
Тема 8. <i>Річ Посполита: етапи занепаду держави.</i>	11	2	2			7	10	1	1		8
Тема 9. <i>Чехія і Словаччина: місце і роль у імперській системі Австрії.</i>	11	2	2			7	9	1	1		7
Тема 10. <i>Південні слов'яни: Російський фактор у протидії імперським амбіціям Австрії і Туреччини.</i>	12	2	2			8	13	2	1		10
Разом за змістовим модулем 2	55	10	8			37	55	6	4		45
Усього годин	105	20	16			69	105	12	8		85

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна/заочна ф.н.
Модуль 1		
1	Суспільні процеси в Московському царстві у XVII столітті	2/1
2	Річ Посполита у XVII столітті: політичні процеси та система господарювання	2/1
3	Чеські і Словацькі землі у XVII столітті: етапи входження в імперську систему	2/1
4	Південні слов'яни у XVII столітті: політичні процеси та етнокультурний розвиток	2/1
Модуль 2		
5	Становлення та розквіт Російської імперії: від Петра I до Катерини II	2/1
3	Поділи Речі Посполитої: причини, етапи та історичні наслідки	2/1
4	Чехія і Словаччина у складі Австрійської імперії у XVIII столітті: порівняльна характеристика	2/1
5	Південні слов'яни у XVIII столітті: на шляху до національного відродження	2/1
Усього годин практичних занять		16/8

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Місце і роль слов'янських народів у геополітичних процесах в Європі у XVII столітті.	6	10
2	Російська культура XVII століття.	6	6
3	Культура Речі Посполитої XVII століття.	6	7
4	Культура Чехії і Словаччини XVII століття.	6	7
5	Розвиток культури південних слов'ян: світська і духовна культура XVII століття.	8	10
6	Місце і роль слов'янських народів у геополітичних процесах в Європі у XVIII столітті.	7	10
7	Російська культура XVIII століття.	8	10
8	Культура Речі Посполитої XVIII століття.	7	8
9	Культура Чехії і Словаччини XVII століття.	7	7
10	Розвиток культури південних слов'ян: світська і духовна культура XVIII століття.	8	10
	Разом	69	85

Методи навчання

1. Інтерактивні методи навчання (диспут, навчальні ігри; моделювання освітніх ситуацій);
2. Словесні методи навчання (лекція, бесіда);
3. Практичні методи навчання (виконання творчих завдань, підготовка доповідей, презентацій);
4. Проблемний виклад матеріалу;
5. Дослідницький метод навчання.

Методи контролю

1. Усне опитування, участь у груповій роботі;
2. Творчі роботи, презентації;
3. Контрольна робота.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

- студентські проекти, презентації та виступи на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота.

Розподіл балів

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота								Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
10	8	8	12	10	8	8	11	25	100

T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8 – теми змістових модулів.

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма
2. Робоча програма навчальної дисципліни
3. Методичні матеріали до практичних занять
4. Теми і завдання для самостійного опрацювання.
5. Матеріали до лекційних занять.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Балканские народы и европейские правительства в XVIII-XX вв./ документы и исследования/ /под ред. Г.Л.Арш и др. Москва, 1982.
2. Всемирная история: Развитие государств Восточной Европы./ И.Е.Войнич, Н.М.Волчек та ін. Москва, 2000
3. Историография истории южных и западных славян. Москва, 1987.
4. История Белорусской ССР.(Под ред. В.Чепко).- Минск, 1981.
5. История Болгарии: В 2-х томах. Москва, 1954-1955.
6. Гудзь-Марков А. История славян. Москва, 1997.
7. Духопельников В. История России. Харьков, 2003.
8. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Наук. ред. Л. Зашкільняк. Львів, 2002.
9. Зінько О., Калитко С., Кравчук О., Поп І. Нариси історії Чехії. Вінниця, 2017.
10. История Беларуси. URL: https://www.bsatu.by/sites/default/files/field/publikatsiya_file/istoriya-belarusi-posobie-dlya-inostr-stud.pdf
11. История Польши: В 3-х томах. Москва, 1954-1958.
12. История России и мировые цивилизации. Москва, 1997.
13. История русской империи: В 3-х томах. Москва, 1997.
14. История Чехословакии: В 3-х томах. Москва, 1956-1960.
15. Історія південних і західних слов'ян / за ред. В.Ярового. Київ, 2001.
16. Історія Центрально-Східної Європи / за ред. Л.Зашкільняка. Львів, 2001.
17. Ковкель И., Ярмусик Э. История Беларуси с древнейших времен до нашего времени. Минск, 2000. 592 с. URL: <https://www.vsavm.by/wp-content/uploads/2013/02/751637.pdf>
18. Краткая история Беларуси. URL: <https://belarus24.by/articles/about-belarus/kratkaya-istoriya-belarusi/>
19. Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006.
20. Пуришова Н. Історія Білорусі. Мінськ, 2013. URL: https://stud.com.ua/3496/istoriya/istoriya_bilorusi
21. Хома Н. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ, Львів, 2003.
22. Хрестоматія з історії держави і права України. Київ, 2003.
23. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів/ упор. В. Яровий. Львів, 2001.
24. Цольнер Е. Історія Австрії. Львів, 2001.
25. Чорній В. Історія Болгарії. Львів, 2007.

Допоміжна література:

1. Баран В. Суспільний розвиток слов'ян у світлі етнографії, археології та історичних джерел *Історія в школах України*. 2006. №4. С.43-44; 2006. 5. С.45-47; 2006. 7. С.52-56.
2. Головченко В. Витоки агресивності зовнішньої політики Росії. URL: <file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/56-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-227-1-10-20170123.pdf>
3. Посилення Московської держави та входження Чернігово-Сіверщини до її складу. URL: https://history.ed-era.com/mizh_russyu_ta_richchyu/posulennya_moskovsoy_derzhavu_ta_vkhodzhennya_chernygovo_syverschunu_do_skladu
4. Чорній В. Боснія і Герцеговина: з історії етносів і релігій. *Людина і світ*. 2001. №7. С.45-51.
5. Ціватий В. Міжнародно-політичні наслідки й фронтири Тридцятилітньої війни (1618-1648): історичний, дипломатичний та інституціональний дискурси / Вячеслав Ціватий // Наукові записки. Серія: Історія: збірник наукових праць/ гол. ред. О. А. Мельничук; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця: Твори, 2019. – Вип. 27. – С. 88-96.
6. Як Московія привласнила історію Київської Русі. URL: <https://gkmk.kiev.ua/kafedra-istoriyi-2/moskovija-kiyivskaja>
7. Як Московська держава почала збирати землі (відео-урок). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UtSBo8Q-IJk>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Викичення. URL: <https://history.wikireading.ru/195437>
 2. Історія та гуманітарні науки. URL: <https://ukrhyst.at.ua/>
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>